

Vlaams
Parlement

ingediend op **798** (2015-2016) – Nr. 1
31 mei 2016 (2015-2016)

Nota van de Vlaamse Regering

ingediend door viceminister-president Hilde Crevits

over de modernisering van het secundair onderwijs:
maatregelen tweede en derde graad

Conceptnota

Tweede en derde graad SO

Masterplan SO

Screening

“Alle studierichtingen worden momenteel gescreend en op basis van die screening en de uitvoering van het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur (waarbij onderwijskwalificaties opgemaakt worden die o.a. ingeschaalde beroepskwalificaties bevatten) zijn er in het studietoeraanbod eventueel nieuwe, maar in elk geval minder en inhoudelijk geactualiseerde studierichtingen.” (p. 20)

Matrix

“Er wordt overgegaan tot een nieuwe ordening van de studierichtingen op basis van een matrix waarbij de verticale as de finaliteit van abstract naar praktisch weergeeft en de horizontale as het begrip studiedomein hanteert.

De huidige studierichtingen zullen op de verticale as zo worden geordend dat de finaliteit duidelijk is:

- *doorstroom studierichtingen in ASO en sommige TSO of KSO studierichtingen: deze zijn abstract theoretisch en ze bereiden de leerlingen voor op verder studeren in het hoger onderwijs;*
- *studierichtingen met een dubbele finaliteit in TSO en KSO: ze bereiden leerlingen zowel voor op het hoger onderwijs als op een rechtstreekse intrede op de arbeidsmarkt;*
- *arbeidsmarktgerichte studierichtingen in BSO: deze zijn concreet en praktisch gericht en ze bereiden de leerlingen voor op een rechtstreekse intrede op de arbeidsmarkt*

Op de horizontale as vormt een studiedomein een inhoudelijk samenhangend thematisch geheel dat van abstract tot praktisch geordende studierichtingen bevat.

Deze matrix zal de basis vormen voor de reductie van de studierichtingen en de ontwikkeling van het schoolconcept van de toekomst mogelijk maken.” (p. 20-21)

“In elk geval zal elk schoolconcept gebaseerd op de matrix, zowel verticaal (met alleen doorstroomrichtingen of alleen studierichtingen met dubbele finaliteit (doorstroom/arbeidsmarktgericht) of alleen arbeidsmarktgerichte studierichtingen) als horizontaal als een combinatie van beide mogelijk zijn” (p. 21)

Het masterplan biedt, cf bovenstaand citaat, scholen de mogelijkheid om zich verticaal te organiseren. Daarom werken we in deze nota ook een verticale ordening uit van de studierichtingen per finaliteit, zodat duidelijk is welke richtingen, gelinkt aan de bestaande onderwijsvormen, kunnen worden aangeboden. De matrix en de verticale ordening bevatten telkens dezelfde studierichtingen.

Uitgangspunten van de matrix 2de en 3de graad

De matrix is opgebouwd volgens twee dimensies: studiedomeinen en finaliteiten. De keuzes met betrekking tot deze studiedomeinen en finaliteiten zijn gebaseerd op een aantal uitgangspunten en principes.

Een transparant aanbod is een eerste algemeen uitgangspunt voor de structuur van de matrix SO. De domeinen en finaliteiten vormen hierbij het ordeningskader. Onderliggende principes zijn:

- Alle studiedomeinen komen evenwaardig aan bod, met het hele spectrum aan studierichtingen (alle finaliteiten) in elk domein.
- Studiedomeinen zijn coherent samengesteld, zowel naar inhoudelijke samenhang van studierichtingen als naar noden op het vlak van infrastructuur en materieel.
- De matrix is het kader waarin zowel voltijds leren als duaal leren vorm krijgen.

De matrix wil dus een transparante indeling bieden, waarbij rekening gehouden wordt met twee dimensies met name inhoudelijke samenhang en de finaliteit van de richtingen.

Dit is een belangrijk verschil met de huidige indeling in studiegebieden. Vandaag kennen we in het secundair onderwijs 30 studiegebieden (ASO, sport, auto, bouw, chemie, decoratieve technieken, fotografie, glastechnieken, grafische communicatie en media, handel, hout, juwelen, koeling en warmte, land- en tuinbouw, lichaamsverzorging, maatschappelijke veiligheid, maritieme opleidingen, mechanica-elektriciteit, mode, muziekinstrumentenbouw, optiek, orthopedische technieken, personenzorg, tandtechnieken, textiel, toerisme, voeding, ballet, beeldende kunst, podiumkunst) die voornamelijk ingedeeld zijn op basis van inhoudelijke samenhang.

Sommige van deze studiegebieden zijn erg ruim en omvatten veel studierichtingen (bv. mechanica-elektriciteit), andere omvatten slechts een heel beperkt aantal richtingen (bv. tandtechnieken).

Bovendien werd de indeling niet consequent uitgewerkt. Zo bevat bijvoorbeeld het studiegebied ASO niet alle studierichtingen ASO. De studierichtingen sportwetenschappen, moderne talent-sport, wetenschappen-topsport en wiskunde-topsport behoren namelijk tot het studiegebied sport.

Een heldere indeling van het studie-aanbod dringt zich dan ook op.

Een rationeel aanbod vormt een tweede algemeen uitgangspunt. De resultaten van de screenings, het opleidingsaanbod in het hoger onderwijs en de uitrol van de Vlaamse kwalificatiestructuur vormen de basis voor een rationalisering van het aanbod. Onderliggende principes zijn:

- Het aanbod van studierichtingen wordt gerationaliseerd in alle studiedomeinen. Deze rationalisatie betekent in de eerste plaats een aanpassing aan de noden van de samenleving en de arbeidsmarkt. Bepaalde studierichtingen hebben nood aan actualisering, andere studierichtingen worden het best samengevoegd of krijgen beter een andere finaliteit. In een aantal gevallen betekent rationalisatie ook dat bepaalde studierichtingen best geschrapt worden omdat ze niet (meer) relevant zijn op de arbeidsmarkt.
- Er is niet alleen een rationalisatie van studierichtingen, er is ook ruimte voor nieuwe studierichtingen op basis van innovaties op de arbeidsmarkt en ontwikkelingen in de

samenleving. Innovaties en relevante ontwikkelingen worden meegenomen in de ontwikkeling van beroepskwalificaties en specifieke eindtermen.

- Studierichtingen in het secundair onderwijs hebben een voldoende lange houdbaarheidsdatum.

Een aanbod van breed programmeerbare studierichtingen én oog voor uniciteit vormt een derde algemeen uitgangspunt. Onderliggende principes zijn:

- De matrix is een hoofdstructuur met studiedomeinen en finaliteiten voor een aanbod van breed programmeerbare studierichtingen, waarin polyvalentie wordt beoogd.
- Naast breed programmeerbare studierichtingen is er ruimte voor niche-opleidingen in het secundair onderwijs die voorbereiden op niches in de arbeidsmarkt. De opportuniteit van niche-opleidingen in het secundair onderwijs en de spreiding over het onderwijslandschap zijn elementen die in overweging genomen worden bij de concretisering van het aanbod in de matrix SO.

Aanpak matrix 2de en 3de graad

Volgende uitgangspunten worden gehanteerd naar finaliteit en samenstelling van studierichtingen

Voor elke finaliteit komen er, na afloop van het eindtermendebat, op die finaliteit afgestemde eindtermen. Deze vertrekken van de huidige set van eindtermen. Zo zullen bvb de eindtermen voor de studierichtingen met doorstroomfinaliteit gebaseerd zijn op de huidige ASO-eindtermen.

Doorstroomfinaliteit:

- Abstract-theoretische studierichtingen hebben het potentieel om leerlingen succesvol te laten doorstromen naar academische en professionele bacheloropleidingen.
- Studierichtingen met doorstroomfinaliteit zijn samengesteld uit eindtermen en specifieke eindtermen.

Dubbele finaliteit:

- Studierichtingen met dubbele finaliteit zijn studiedomeinspecifiek. Deze studierichtingen hebben het potentieel om leerlingen succesvol te laten doorstromen naar gerichte professionele bacheloropleidingen en HBO5-opleidingen.
- Om de dubbele finaliteit te kunnen garanderen worden studierichtingen samengesteld uit eindtermen, specifieke eindtermen gericht op doorstroom naar het hoger onderwijs en 1 of meerdere beroepskwalificaties (vnl. VKS-niveau 4) gericht op doorstroom naar de arbeidsmarkt.

Arbeidsmarktfinaliteit:

- Studierichtingen met arbeidsmarktfinaliteit zijn studiedomeinspecifiek. Arbeidsmarktgerichte studierichtingen in het gewoon secundair onderwijs hebben het potentieel om leerlingen succesvol te laten doorstromen naar HBO5-opleidingen.
- Studierichtingen met arbeidsmarktfinaliteit maken gebruik van beroepskwalificaties. Studierichtingen in het gewoon secundair onderwijs worden samengesteld uit eindtermen en 1 of meerdere beroepskwalificaties (vnl. VKS-niveau 3). Studierichtingen in het

buitengewoon secundair onderwijs worden samengesteld uit ontwikkelingsdoelen en 1 of meerdere beroepskwalificaties (vnl. VKS-niveau 2).

- Hoewel het masterplan zelf dit niet vermeld, nemen we het huidige aanbod in BuSO OV3 expliciet mee in de oefeningen: ook hier dringt zich immers een actualisatie van het aanbod op.

Met betrekking tot de tweede graad werd in het verleden reeds de evolutie ingezet naar inhoudelijk bredere richtingen (bv. plant, dier en milieu of basismechanica). Deze beweging zetten we verder.

Op basis van matrixoefeningen en op basis van de resultaten van de screenings, het opleidingsaanbod in het hoger onderwijs, de uitrol van de Vlaamse kwalificatiestructuur en de door de CLB's gehanteerde methodiek van oriëntering kan een transparant en rationeel aanbod uitgewerkt worden in een beperkt aantal studiedomeinen.

Voor de afbakening van de studiedomeinen is een driedubbel vertrekpunt gehanteerd:

- Reductie van de huidige studiegebieden naar inhoudelijk coherente studiedomeinen
- Koppeling van studiedomeinen aan de bestaande classificaties van wetenschappen (alfa, bèta, gamma wetenschappen)
- Afstemming op de wetenschappelijk onderbouwde indeling van de CLB¹

Bij de afbakening van deze studiedomeinen is gezocht naar een evenwicht tussen herclustering van inhoudelijke verwante studiegebieden in grotere studiedomeinen aan de ene kant en de transparantie van het aanbod in studiedomeinen aan de andere kant.

Zo komen we tot volgende acht studiedomeinen:

- STEM
- bouwen en wonen
- land- en tuinbouw
- voeding en horeca
- sport
- zorg en welzijn
- economie en organisatie
- Kunst en creatie

De huidige studiegebieden kunnen gesitueerd worden t.o.v. bovenstaande domeinen. Het spreekt voor zich dat de studiegebieden en onderliggende studierichtingen niet alleen structureel worden heringedeeld, maar ook inhoudelijk hervormd en geactualiseerd. Voor de inhoudelijke hervorming en actualisering van de basisvorming en de doorstroomrichtingen wordt een nieuw conceptueel kader ontwikkeld voor eindtermen en specifieke eindtermen. Voor de inhoudelijke actualisering van de arbeidsmarktgerichte studierichtingen worden de erkende beroepskwalificaties als wettelijk referentiekader gehanteerd.²

¹ Wetenschap, Praktisch-Technologisch, Land- en Tuinbouw, Voeding (Hotel), Kunst en Creatie, Taal en Cultuur, Welzijn en Zorg, Economie en Handel

² Decreet van 30 april 2009 betreffende de kwalificatiestructuur, B.S. 16 juni 2009.

Ontwerp van matrix en verticale ordening

In bijlage 1 en 2 zijn telkens twee ordeningen van de studierichtingen opgenomen. Het gaat hierbij telkens om dezelfde studierichtingen. Deze studierichtingen zijn waar nodig gereduceerd of geherpositioneerd.

Vooreerst is er het ontwerp van matrix zelf die een antwoord biedt op de opdracht in het masterplan: *‘Er wordt overgegaan tot een nieuwe ordening van de studierichtingen op basis van een matrix waarbij de verticale as de finaliteit van abstract naar praktisch weergeeft en de horizontale as het begrip studiedomein hanteert.’*

Daarnaast hebben we dezelfde studierichtingen ook per finaliteit verticaal geordend, zodat duidelijk is welke richtingen, gelinkt aan de bestaande onderwijsvormen, kunnen worden aangeboden. Immers het masterplan voorziet ook dat de schoolorganisatie puur verticaal kan zijn: *“In elk geval zal elk schoolconcept gebaseerd op de matrix, zowel verticaal (met alleen doorstroomrichtingen of alleen studierichtingen met dubbele finaliteit (doorstroom/arbeidsmarktgericht) of alleen arbeidsmarktgerichte studierichtingen) als horizontaal als een combinatie van beide mogelijk zijn”* (p. 21).

Beide ordeningen gaan we, cf bepalingen in het masterplan, verder aftoetsen.

Voorstel van beslissing Vlaamse Regering

Deze conceptnota heeft geen budgettaire consequenties.

De Vlaamse Regering gaat akkoord met de principes in deze conceptnota en belast de minister, bevoegd voor Onderwijs met de verdere uitwerking ervan.

Hilde CREVITS

Viceminister-president van de Vlaamse Regering

Vlaams minister van Onderwijs

Bijlage 1 en 2: Ontwerp matrix SO voor derde en tweede graad

Bijlage 1 - TOEKOMSTIG STUDIE-AANBOD 3de GRAAD

Legende

* toekomstig aanbod = beperkte programmatie

- Arbeidsmarktfinaliteit en dubbele finaliteit: niche op de arbeidsmarkt en/of regionale inbedding
- Doorstroomfinaliteit: niche-opleiding

** discussie moet gevoerd worden of deze richtingen niet beter in het volwassenenonderwijs thuisshoren

*** discussie moet gevoerd worden of deze richtingen voldoende doorstroom naar het hoger onderwijs kunnen realiseren om de dubbele finaliteit waar te maken

Werkwijze arbeidsmarktfinaliteit en dubbele finaliteit:

- Koppeling van (niveau van) beroepskwalificatie(s) aan eindtermen (BSO of TSO) (cf. onderliggende kennis, cognitieve en probleemoplossende vaardigheden)
- TSO opleidingen hebben potentieel om door te stromen naar gerichte professionele bacheloropleidingen (cf. belang van specifieke eindtermen voor niveau van TSO-opleidingen), maar de gerealiseerde finaliteit is van ondergeschikt belang

Werkwijze doorstroomfinaliteit:

- Studierichtingen met potentieel om door te stromen naar academisch en professionele bacheloropleidingen
- Koppeling van studierichtingen aan eindtermen ASO en specifieke eindtermen

VOORSTEL MATRIX SECUNDAIR ONDERWIJS
DOORSTROOM (ABA + PBA)

STEM	DOORSTROOM (ABA + PBA)	DUBBELE FINALITEIT (gerichte) PBA + HBO5 + arbeidsmarkt	ARBEIDSMARKTGERICHT (HBO5 + arbeidsmarkt)	ARBEIDSMARKTGERICHT (arbeidsmarkt) BuSO OV3 (kwalificatie- en integratiefase)
STEM	Grieks-Latijn	Autotechnieken	Onderhoudsmechanica auto	Bandenmonteur
	Grieks-wiskunde	Fiets-, brom- en motorfiets technieken	Koetswerk	Fietshersteller
	Latijn-wetenschappen	Koeltechnieken	Sanitaire installaties	Plaatwerker-carrosserie/ Voorbewerker carrosserie/ Spuiter carrosserie
	Latijn-wiskunde	Elektrotechnieken	Koelinstallaties	Sorteerder terugwinning van metalen
	Wetenschappen-wiskunde	Elektromechanische technieken	Elektrische installaties	Elektrotechnisch monteur
	Economie-wiskunde	Informaticatechnieken (hardware)	Kunststofbewerking	Productiemedewerker kunststofverwerking
	Moderne talen-wetenschappen	Verspaningstechnieken	Lassen	Constructielasser
	Sportwetenschappen	Audiovisuele en podiumtechnieken*	Verspaning (draaien – frezen)	Productiemedewerker textielproductielijn
	Topsport-wetenschappen*	Vliegtuigtechnieken*	Zeevisserij (roerganger)*	Medewerker productielijn kleding, confectie en meubelstofverwerking
	Technologische wetenschappen en engineering	Zee- en binnenvaarttechnieken dek (stuurman)*	Binnenvaart (matroos)*	
		Zee- en binnenvaarttechnieken motoren (motorist)*	Textiel (tufter – wever)*	
		Productie- en procestechnieken textiel*	Diamantbewerking*	
BOUWEN EN WONEN		Optiektiechnieken*		
		Orthopedietechnieken*		
		Tandtechnieken*		
		Kwaliteitscontrole (labo chemie, landbouw, voeding)		
	Grieks-Latijn	Constructie-technieken (Ontwerp- en planningstechnieken Hout en Bouw)	Ruwbouw	Werfbediener ruwbouw
	Grieks-wiskunde		Afwerking ruwbouw Pleisterwerken	Plaatser boven- en ondergrondse leidingen
	Latijn-wetenschappen		Afwerking ruwbouw Schilderwerken en decoratie	Machinaal houtbewerker/ Werkplaatsbinnen- en buitenschrijnwerker hout
	Latijn-wiskunde		Afwerking ruwbouw Vloer- en tegelwerken	Meubelmaker-interieurelementen
	Wetenschappen-wiskunde		Binnen- en buitenschrijnwerkerij	Paletten- en krattenmaker
	Economie-wiskunde		Interieurbouw en meubelmakerij	
	Moderne talen-wetenschappen			
	Sportwetenschappen			
	Technologische wetenschappen en engineering			
	Architecturale vorming*			

DOORSTROOM (ABA + PBA)		DUBBELE FINALITEIT (gerichte) PBA + HBO5 + arbeidsmarkt	ARBEIDSMARKTGERICHT (HBO5 + arbeidsmarkt)	ARBEIDSMARKTGERICHT (arbeidsmarkt) BuSO OV3 (kwalificatie- en integratiefase)
LAND- EN TUINBOUW	Grieks-Latijn Grieks-wiskunde Latijn-wetenschappen Latijn-wiskunde Wetenschappen-wiskunde Economie-wiskunde Moderne talen-wetenschappen Sportwetenschappen Biotechnologische wetenschappen	Agrotechnieken dierlijke productie Agrotechnieken plantaardige productie	Groenaanleg en -beheer Groendecoratie Plant, dier en milieu	Medewerker groen- en tuinbeheer Medewerker florist
	VOEDING EN HORECA	Bakkerij *** Slagerij *** Hotel (keuken + zaal)	Brood- en banketbakkerij Slagerij en vleesbewerking Restaurant en keuken	Medewerker bakkerij Medewerker slagerij Medewerker spoelkeuken/ keukenmedewerker Productiemedewerker voedingsindustrie
DOORSTROOM (ABA + PBA)		DUBBELE FINALITEIT (gerichte) PBA + HBO5 +	ARBEIDSMARKTGERICHT (HBO5 + arbeidsmarkt)	ARBEIDSMARKTGERICHT (arbeidsmarkt)

		arbeidsmarkt)		BusO OV3 (kwalificatie- en integratiefase)
SPORT	Grieks-Latijn Grieks-wiskunde Latijn-wetenschappen Latijn-wiskunde Wetenschappen-wiskunde Economie-wiskunde Moderne talen-wetenschappen Sportwetenschappen Economie-topsport* Topsport-wetenschappen*	Sport (begeleiding) (sportinstructeur + sportverzorger)		
ZORG EN WELZIJN	Grieks-Latijn Grieks-wiskunde Latijn-moderne talen Latijn-wetenschappen Latijn-wiskunde Wetenschappen-wiskunde Economie-wiskunde Moderne talen-wetenschappen Humane wetenschappen Sportwetenschappen Topsport-wetenschappen* Zorg en welzijnswetenschappen Rudolf Steinerpedagogie	Schoonheidsverzorging Opvoeding en begeleiding Gezondheidszorg (zorgkundige)	Haarverzorging Verzorging (verzorgende)	Logistiek assistent zorginstellingen Schoonmaker/ Ruitenwasser Huishoudhulp (medewerker) Medewerker kamerdienst

DOORSTROOM (ABA + PBA)		DUBBELE FINALITEIT (gerichte) PBA + HBO5 + arbeidsmarkt	ARBEIDSMARKTGERICHT (HBO5 + arbeidsmarkt)	ARBEIDSMARKTGERICHT (arbeidsmarkt) BU50 OV3 (kwalificatie- en integratiefase)
ECONOMIE EN ORGANISATIE	Grieks-Latijn Grieks-wiskunde Latijn-wetenschappen Latijn-wiskunde Latijn-moderne talen Wetenschappen-wiskunde Economie-wiskunde Sportwetenschappen Economie-moderne talen Economie-topsport* Topsport-wetenschappen* Bedrijfswetenschappen	Bedrijfsorganisatie (boekhoudkundig-, HR- en juridisch assistent) Communicatie en marketing (communicatie-, marketing- en commercieel assistent) Informatica (software) Toerisme	Organisatie-ondersteuning (onthaal, polyvalente administratie, helpdesk) Distributie-ondersteuning (magazijn, logistiek)	Aanvuller Polyvalent administratief ondersteuner Magazijnmedewerker/ verpakker Medewerker kamerdienst
KUNST EN CREATIE	Grieks-Latijn Grieks-wiskunde Latijn-moderne talen Latijn-wetenschappen Latijn-wiskunde Wetenschappen-wiskunde Economie-wiskunde Moderne talen-wetenschappen Humane wetenschappen Sportwetenschappen Economie-moderne talen Rudolf Steinerpedagogie Yeshiva Muziek* Drama* Architecturale vorming*	Mode* Decoratietechnieken (visual merchandising) Printmedia (druktechnieken) Grafimedia (drukvoorbereidingstechnieken) Multimedia Podiumkunst Dans Podiumkunst Drama Podiumkunst Muziek Architecturale en binnenhuiskunst Beeldende kunst	Kleding, confectie en textielverzorging Goud en juwelen** Uurwerk maken** Muziekinstrumentenbouw**	Medewerker textielverzorging Medewerker productielijn kleding, confectie en meubelstoffering Productiemedewerker drukafwerking in de printmedia/ drukken in de drukmedia

Beeld- en mediavorming (combinatie Beeldende vorming en Audiovisuele vorming)*

Verticale ordening studierichtingen gekoppeld aan ASO/TSO/KSO/BSO en BUSO OV3

DOORSTROOM			DUBBELE FINALITEIT (gerichte) PBA + HB05 + arbeidsmarkt		ARBEIDSMARKTGERICHT (HB05 + arbeidsmarkt)	ARBEIDSMARKTGERICHT (arbeidsmarkt)
ASO	TSO	KSO	TSO	KSO	BSO	BuSO OV 3 (kwalificatie- en integratiefase)
aso Grieks-Latijn	tso Technologische wetenschappen en engineering	kso Architecturale vorming*	tso Autotechnieken	kso Podiumkunst Dans	bso Onderhoudsmechanica auto	BuSO OV3 Bandenmonteur
aso Grieks-wiskunde		kso Muziek*	tso Fiets-, brom- en motorfiets technieken	kso Podiumkunst Drama	bso Koetswerk	BuSO OV3 Fietshersteller
aso Latijn-moderne talen	tso Biotechnologische wetenschappen	kso Drama*	tso Koeltechnieken	kso Podiumkunst Muziek	bso Sanitaire installaties	BuSO OV3 Plaatwerker-carrosserie/ Voorbewerker carrosserie/ Spuiter carrosserie
aso Latijn-wetenschappen	tso Zorg en welzijns-wetenschappen	kso Architecturale vorming*	tso Elektrotechnieken	kso Architecturale en binnenhuiskunst	bso Koelinstallaties	BuSO OV3 Sorteerdier terugwinning van metalen
aso Latijn-wiskunde	tso Bedrijfs-wetenschappen	kso Beeld- en mediavorming (combinatie)	tso Elektromechanische technieken	kso Beeldende kunst	bso Kunststofbewerking	BuSO OV3 Elektrotechnisch monteur
aso wetenschappen-wiskunde		Beeldende vorming en Audiovisuele vorming)*	tso Informaticatechnieken (hardware)		bso Lassen	BuSO OV3 Productiemedewerker kunststofverwerking
aso economie-wiskunde			tso Verspaningstechnieken		bso Verspaning (draaien – frezen)	BuSO OV3 Constructielasser
aso moderne talen-wetenschappen			tso Audiovisuele en podiumtechnieken*		bso Zeevisserij (roerganger)*	BuSO OV3 Productiemedewerker textielproductielijn
aso humane wetenschappen			tso Vliegtuigtechnieken*		bso Binnenvaart (matroos)*	BuSO OV3 Medewerker productielijn kleding, confectie en meubelstoffing
aso sportwetenschappen			tso Zee- en binnenvaarttechnieken dek (stuurman)*		bso Textiel (tuffer – wever)*	BuSO OV3 Werfbediener ruwbouw
aso economie-moderne talen			tso Zee- en binnenvaarttechnieken motoren (motorist)*		bso Diamantbewerking*	BuSO OV3 Plaatser boven- en ondergrondse leidingen
aso economie-topsport			tso Productie- en procestechnieken textiel*		bso Ruwbouw	BuSO OV3 Machinaal houtbewerker/ Werkplaatsbinnen- en buitenschrijnwerker hout
aso topsport-wetenschappen*			tso Optiekttechnieken*		bso Afwerking ruwbouw Schilderwerken en decoratie	BuSO OV3 Meubelmaker-interieurelementen
Rudolf Steinerpedagogie			tso Orthopedietechnieken*		bso Afwerking ruwbouw Vloer- en tegelwerken	BuSO OV3 Paletten- en krattenmaker
Yeshiva			tso Tandtechnieken*		bso Binnen- en buitenschrijnwerkerij	BuSO OV3 Medewerker groen- en tuinbeheer
			tso Kwaliteitscontrole (labo chemie, landbouw, voeding)		bso Interieurbouw en meubelmakerij	BuSO OV3 Medewerker florist
			tso Constructietechnieken (Ontwerp- en planningstechnieken Hout en Bouw)		bso Groenaanleg en –beheer	BuSO OV3 Medewerker bakkerij
			tso Agrotechnieken dierlijke productie		bso Groendecoratie	BuSO OV3 Medewerker slagerij
			tso Agrotechnieken plantaardige productie		bso Plant, dier en milieu	BuSO OV3 Medewerker speelkeuken/ keukenedewerker
					bso Brood- en banketbakkerij	BuSO OV3 Productiemedewerker voedingsindustrie
					bso Slagerij en vleesbewerking	BuSO OV3 Medewerker kamerdienst
					bso Restaurant en keuken	

			tso Hotel (keuken + zaal) tso Bakkerij*** tso Slagerij*** tso Sport(begeleiding) (sportinstructeur + sportverzorger) tso Schoonheidsverzorging tso Opvoeding en begeleiding tso Gezondheidszorg (zorgkundige) tso Bedrijfsorganisatie (boekhoudkundig-, HR- en juridisch assistent) tso Communicatie en marketing (communicatie-, marketing- en commercieel assistent) tso toerisme tso informatica (software) tso Mode* tso Decoratietechnieken (visual merchandising) tso Printmedia (druktechnieken) tso Grafimedia (drukvoorbereidingstechnieken) tso Multimedia		bso Haarverzorging bso Verzorging (verzorgende) bso Organisatie-ondersteuning (onthaal, polyvalente administratie, helpdesk) bso Distributie-ondersteuning (magazijn, logistiek) bso Kleding, confectie en textielverzorging bso Goud en juwelen** bso Uurwerknaken** bso Muziekinstrumentenbouw**	BUSO OV3 Logistiek assistent zorginstellingen BUSO OV3 Schoonmaker/ Ruitenwasser BUSO OV3 Huishoudhulp (medewerker) BUSO OV3 Aanvuller BUSO OV3 Polyvalent administratief ondersteuner BUSO OV3 Magazijnmedewerker/verpakker BUSO OV3 Medewerker textielverzorging BUSO OV3 Productiemedewerker drukafwerking in de printmedia/ drukken in de drukmedia
--	--	--	--	--	--	---

Bijlage 2**TOEKOMSTIG STUDIE-AANBOD 2de GRAAD****Legende****Werkwijze:**

- Toekomstig aanbod: reductie (samenvoeging en schrapping) van studierichtingen in functie van getrapte studiekeuze

Werkwijze arbeidsmarktfinaliteit en dubbele finaliteit:

- Koppeling van (niveau van) relevante en beschikbare beroepskwalificatie(s) aan eindtermen (BSO of TSO) (cf. onderliggende kennis, cognitieve en probleemoplossende vaardigheden)
- Studierichtingen in de tweede graad met arbeidsmarktfinaliteit hebben het potentieel om door te stromen naar studierichtingen in de derde graad met dubbele finaliteit.
- Studierichtingen in de tweede graad met dubbele finaliteit hebben het potentieel om door te stromen naar studierichtingen in de derde graad met doorstroomfinaliteit.

Werkwijze doorstroomfinaliteit:

- Studierichtingen met potentieel om door te stromen naar studierichtingen in de derde graad met doorstroomfinaliteit

Koppeling eindtermen:

Voor elke finaliteit komen er, na afloop van het eindtermendebat, op die finaliteit afgestemde eindtermen. Deze vertrekken van de huidige set van eindtermen. Zo zullen bvb de eindtermen voor de studierichtingen met doorstroomfinaliteit gebaseerd zijn op de huidige ASO-eindtermen.

* toekomstig aanbod= beperkte programmatie

** vraag of deze richtingen niet beter in het volwassenonderwijs thuishoren

*** vraag of deze richtingen voldoende doorstroom naar studierichtingen met een dubbele finaliteit in de derde graad kunnen realiseren

Voorstel matrix studie-aanbod 2de graad

	Doorstroom	Dubbele finaliteit	Arbeidsmarkt	Arbeidsmarkt BuSO OV3 (opleidingsfase)
STEM	Grieks-Latijn Latijn Wetenschappen Technologische wetenschappen	Elektromechanische technieken Elektrotechnieken Mechanische technieken Zee- en binnenvaarttechnieken* Textieltechnieken*	Mechanica Elektriciteit Zee- en binnenvaart* Textiel* Diamantbewerking*	BuSO OV3 Basismechanica BuSO OV3 Basiselektriciteit BuSO OV3 Textielproductie*
BOUWEN EN WONEN	Grieks-Latijn Latijn Wetenschappen Technologische wetenschappen	Ontwerp en constructietechnieken	Bouw Hout	BuSO OV3 Basis bouw BuSO OV3 Basis Hout
LAND- EN TUINBOUW	Grieks-Latijn Latijn Wetenschappen Biotechnologische wetenschappen	Plant-, dier- en milieutechnieken	Plant, dier en milieu	BuSO OV3 Groenvoorziening en -decoratie
VOEDING EN HORECA	Grieks-Latijn Latijn Moderne talen Wetenschappen Biotechnologische wetenschappen	Hotel Voeding***	Voeding	BuSO OV3 Basis voeding
SPORT	Grieks-Latijn Latijn Moderne talen Sportwetenschappen Wetenschappen-Topsport*	Sport Topsport*	/	/
ZORG EN WELZIJN	Grieks-Latijn Latijn Moderne talen Humane wetenschappen Zorg- en welzijnswetenschappen	Zorg en welzijn	Zorg en verzorging	BuSO OV3 Verzorging
ECONOMIE EN ORGANISATIE	Grieks-Latijn Latijn Moderne talen Economische wetenschappen Bedrijfswetenschappen	Bedrijf en organisatie Toerisme	Organisatie en logistiek	BuSO OV3 Logistiek
KUNST EN CREATIE	Grieks-Latijn Latijn Moderne talen Artistieke vorming* Beeldende en architecturale vorming* Beeld- en mediavorming* Rudolf Steinerpedagogie Yeshiva	Podiumkunsten Beeldende en architecturale kunsten Creatieve technieken* Creatie en mode*	Kleding, confectie en textielverzorging Goud en juwelen** Muziekinstrumentenbouw**	BuSO OV3 Textielverzorging

Verticale ordening studierichtingen gekoppeld aan ASO/TSO/KSO/BSO en BuSO OV3

Doorstroom ASO/TSO/KSO			Dubbele finaliteit TSO/KSO		Arbeidsmarkt BSO	Toekomstig aanbod: arbeidsmarkt BuSO OV3 (opleidingsfase)
aso Grieks-Latijn	tso Technologische wetenschappen	kso Artistieke vorming (podiumkunsten)*	tso Elektromechanische technieken	kso Podiumkunsten	bso Mechanica	BuSO OV3 Basismechanica
aso Latijn	tso Biotechnische wetenschappen	kso Beeldende en architecturale vorming*	tso Elektrotechnieken	kso Beeldende en architecturale kunsten	bso Elektriciteit	BuSO OV3 Basiselektriciteit
aso Wetenschappen	tso Zorg- en welzijnswetenschappen	kso Beeld- en mediavorming*	tso Mechanische technieken		bso Zee- en binnenvaart*	BuSO OV3 Textielproductie*
aso Sportwetenschappen			tso Zee- en binnenvaarttechnieken*		bso Textiel*	BuSO OV3 Basis bouw
aso Humane wetenschappen			tso Textieltechnieken*		bso Diamantbewerking*	BuSO OV3 Basis hout
aso Economische wetenschappen			tso Ontwerp en constructietechnieken		bso Hout	BuSO OV3 Groenvoorziening en –decoratie
aso Wetenschappen- topsport*			tso Plant- dier- en milieutechnieken		bso Plant, dier en milieu	BuSO OV3 Basis voeding
Rudolf Steinerpedagogie			tso Hotel		bso Voeding	BuSO OV3 Verzorging
Yeshiva			tso Voeding***		bso Zorg en verzorging	BuSO OV3 logistiek
			tso Sport		bso Organisatie en logistiek	BuSO OV3 Textielverzorging
			tso Topsport*		bso Kleding, confectie en textielverzorging	BuSO OV3 Printproductie
			tso Zorg en welzijn		bso Goud en juwelen**	
			tso Bedrijf en organisatie		bso Muziekinstrumentenbouw**	
			tso Toerisme			
			tso Creatieve technieken*			
			tso Creatie en mode*			